

№ 10 (200) Жовтень 2012

Здано до друку 01.10.2012 р.

Засновник і видавець: Національний банк України

Адреса: вул. Інститутська, 9,
Київ-601, 01601, Україна

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво KB № 691

Постановою президії ВАК України
від 10.02.2010 р. № 1-05/1
журнал "Вісник Національного банку України"
внесено до "Перелку
наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних
робіт на здобуття наукового ступеня доктора
і кандидата наук" (економічні науки)

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана та
Вченою радою Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ)

Видається у комплекті з електронною версією
на CD-диску додатка "Законодавчі
і нормативні акти з банківської діяльності"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

просп. Науки, 7, Київ-28, 03028, Україна
тел./факс: (044) 524-96-25, 525-38-25
тел.: (044) 527-39-44, 527-38-06, 527-31-77
E-mail: litvinova@bank.gov.ua
http://www.bank.gov.ua

Передплатний індекс 74132

© Національний банк України, 2012

ВІСНИК

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал
Національного банку України

Видається з березня 1995 року

ЗМІСТ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Звернення Голови Національного банку України Сергія Арбузова	3
Звернення Прем'єр-міністра України Миколи Азарова	4
Звернення Голови Ради Національного банку України Ігоря Прасолова	5
Ю.Колобов Журнал, якому довіряють фінансисти	6
П.Порошенко Надійний путівник для банкірів	7
Л.Латріаца 200 номерів – і десятки відкриттів, сотні досліджень, тисячі сторінок мудрих думок	8
Слова вітання	9

МАКРОЕКОНОМІКА

О.Петрик, А.Даниленко Інфляційне таргетування після кризи: міжнародний досвід	15
Д.Крохмальюк Методи і моделі фінансового забезпечення сталого економічного розвитку	48

БАНКИ УКРАЇНИ

Зміни і доповнення до Державного реєстру банків, внесені у серпні 2012 р.	19
О.Заруцька Обґрунтування підходу до масштабного розподілу банків України на основі структурно-функціональних груп	20
Н.Ізюмцева, Д.Жац Вплив корпоративної культури на діяльність банківської установи	25
Н.Циганова, Т.Шалига Дистанційний банкінг як інноваційна конкурентна перевага на ринку фінансових послуг	30

Україні фаховим виданням, у якому всебічно висвітлюються актуальні питання діяльності й розвитку вітчизняної банківської системи. Нині навіть важко уявити роботу фахівців банківської сфери без журналу "Вісник НБУ", він є своєрідним інформаційним і аналітичним вектором у сучасному фінансовому просторі.

Випуск ювілейного — двохсотого номера цього солідного видання засвідчує, що воно є справді затребуваним, цікавим і актуальним для читачів. Небагато часописів у наш час здобувають такий авторитет. І це — найкраща оцінка роботи колективу редакції!

Працюючи понад 30 років у банківській сфері, я постійно користуюся журналом "Вісник НБУ" — від першого його номера і донині, адже для мене особисто він є не тільки діловим виданням, яке допомагає у роз'ясненні грошово-кредитної політики НБУ в усіх її аспектах, а й забезпечує необхідною інформацією для прийняття важливих рішень.

Приємно, що "Вісник НБУ" від номера до номера постійно вдосконалюється і по праву заслужив авторитет солідного науково-практичного, високоінтелектуального порадника, ставши не тільки настільною книгою для багатьох практиків фінансово-банківської сфери та науковців, а й надійним помічником у роботі. Важко назвати інше видання, яке так гармонійно поєднує в своїх публікаціях високий теоретичний рівень із величезним практичним досвідом.

Звертаючись до витоків, я з трепетом згадую 1996 рік, коли в журналі "Вісник НБУ" була опублікована моя перша стаття — я тоді обіймав посаду начальника Миколаївського обласного управління Національного банку України. Після того я багато разів мав честь публікуватися в цьому солідному виданні, висвітлюючи свою точку зору на ті чи інші банківські питання. Журнал став для мене авторитетною трибуною в науково-практичному жанрі. Я вважаю, що "Вісник НБУ" відіграє значну роль у підготовці фахівців банківської справи.

Широкосердно вітаю колеголію і колектив редакції журналу з виходом у світ двохсотого номера! Бажаю вам цікавих і змістовних публікацій на важливі теми фінансово-банківської діяльності й залишатися на багато років потрібними науковцям, банкірам, спеціалістам та широкій читачській аудиторії. Натхнення, удачі в усіх творчих починаннях і наснаги вам!

Валентин Берегула,

начальник Головного управління
Національного банку України в Республіці Крим.

*Журнал збагачує науку новими ідеями,
концепціями, теоріями й методами*

Головного редактора, весь редакційний колектив видатого науково-практичного журналу фінансово-кредитної

системи України "Вісник Національного банку України" щиро вітаємо з виходом ювілейного, 200-го номера!

Висловлюємо щирю подяку за вашу роботу! Журнал публікує актуальні статті як визначних учених, так і молодих авторів, що сприяє формуванню й розвитку наукової думки у сфері банківської діяльності, забезпечує спадковість знань та їхній розвиток.

Основою таких вагомих результатів і затребуваності журналу є високий професіоналізм і компетентність усього колективу. Ваша плідна праця сприяє розвитку нових прогресивних, нестандартних підходів у банківській справі в Україні, єднає небайдужих до науки людей. Журнал пише про найактуальніші проблеми, допомагає відкрити нове й передбачати тенденції розвитку в економіці. Ви даєте змогу українській науці розкритися в усьому її розмаїтті і збагатитися новими ідеями, концепціями, теоріями й методами.

Бажаємо, щоб і в майбутньому часопис був настільки ж актуальним, креативним і затребуваним! Зичимо колективу та керівництву журналу успішної й стабільної роботи, міцного здоров'я та щастя.

Анатолій Вожжов,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри "Фінанси та кредит"

Севастопольського національного технічного університету.

Олена Гринько,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри "Фінанси та кредит"

Севастопольського національного технічного університету.

Інформаційний компас банківської сфери

Від імені колективу управління Національного банку України в Донецькій області дозволяє привітати редакційний колектив, авторів і читачів журналу "Вісник НБУ" з гарною ювілейною подією — виходом у світ 200-го номера. Для працівників банківської сфери ваше видання — своєрідний інформаційний компас у сучасному фінансовому просторі. На його шпальтах систематично друкуються актуальні, проблемні статті, насиченість яких графічним і табличним матеріалом поглиблює зміст публікацій, а також досліджуються перспективні напрями роботи банківської системи. Як доповнення — вдалий, сучасний дизайн та якісна поліграфія — все це робить журнал справжньою енциклопедією банківської справи.

Оперативність, аналітичність друківаних матеріалів, професійний підхід до теми й авторитет авторів — складові успіху, що формують позитивний імідж видання. "Вісник НБУ" послідовно висвітлює різні аспекти діяльності Національного та комерційних банків, аналізує актуальні проблеми макроекономіки, фінансових та грошово-кредитних відносин.

Зичимо нових творчих звершень, цікавих публікацій,

Нотатки з конференції/

Методи і моделі фінансового забезпечення сталого економічного розвитку

5–8 вересня 2012 року в Севастопольському національному технічному університеті відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція “Методи і моделі фінансового забезпечення сталого економічного розвитку”, організована Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України спільно з низкою провідних вітчизняних вищих навчальних закладів та академічних установ. У ній взяли участь учені і банкіри-практики Києва, Харкова, Тернополя, Донецька, Миколаєва, Черкас, Сум, Сімферополя, інших міст України, а також Іжевська (Росія). Конференція працювала за такими тематичними напрямками: кредитно-грошове регулювання економічного зростання, модернізація фінансового механізму великомастибних економічних систем, проблеми і перспективи розвитку банківської системи в контексті забезпечення піднесення національної економіки, розвиток фінансового контролю і модернізація бухгалтерського обліку як фактори забезпечення збалансованого сталого розвитку.

Пленарне засідання конференції на правах господаря відкрив доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри “Фінанси та кредит” Севастопольського національного технічного університету **Анатолій Вожжов**, представивши на суд колег доповідь “Про вплив фінансового стимулювання економічного зростання на соціальну структуру суспільства”.

Динаміка зростання реального ВВП України впродовж двох останніх десятиліть не дає жодних підстав для оптимізму. За даними Міжнародного валютного фонду, наголосив доповідач, нині обсяг ВВП нашої країни становить лише 83% від рівня 1992 року. Це чи не найгірший показник на пострадянському просторі, до України все міцніше квітєть ярлик країни-аутсайдера. Що робили в подібних ситуаціях інші країни (наприклад, Японія, Німеччина в роки післявоєнної руйни)? Консолідували суспільство навколо цілей розвитку! А що роблять українські політики? Розколюють власну країну на Схід і Захід, за мовною, етнічною, релігійною, іншими ознаками. Про яку консолідацію навколо цілей розвитку в такій ситуації може йти мова? Подібна політика призводить лише до розбрату і соціального вибуху.

За чисельністю населення, площею, кліматичними умовами та іншими основними характеристиками України певною мірою близька до Франції. Рівень життя населення і розвиток економіки в цій країні є дуже привабливими для наших громадян. Але економічні показники двох країн просто непорівнянні. Рівень ВВП на душу населення в Україні майже у чотирнадцять разів нижчий, ніж у Франції, рівень монетизації економіки – утричі. “Якщо припустити, – підкреслив А.П. Вожжов, – що річні темпи зростання економіки Франції в найближчі 50 років становитимуть 2%, то для досягнення рівня Франції в 2060 році економічне зростання в Україні повинно сягати щорічно не менше 7.5%. Для досягнення цього рівня через 20 і 10 років необхідними є темпи зростання на рівні відповідно 16.3% і 32.5% щороку”.

Анатолій Вожжов.

На думку Анатолія Вожжова, якщо Україна не кине всі сили для досягнення прориву в економіці, вона назавжди залишиться серед слаборозвинутих країн. Але як стрибнути вище голови? Де взяти величезні ресурси для ривка? Протягом шести останніх років на кафедрі “Фінанси та кредит” Севастопольського національного технічного університету триває робота над науковим обґрунтуванням шляхів побудови архітектури фінансового стимулювання з метою забезпечення сталого економічного зростання (“Вісник НБУ” в № 5 за 2012 рік розповідав про ці розробки севастопольських учених). Проаналізувавши світовий досвід фінансового забезпечення й регулювання піднесення економіки та провівши власні дослідження, севастопольці обґрунтовують необхідність участі Національного банку України в реалізації такого механізму із залученням емісійних ресурсів і підтримкою стабільності економічної системи.

Як відомо, використовувани досі в Україні традиційні канали залучення коштів для стимулювання економічного зростання (бюджетне фінансування, банківські кредити, внутрішні і зовнішні позики, власні кошти підприємств і юридичних осіб і т. п.) не можуть забезпечити необхідного обсягу ресурсів. А.П. Вожжов переконаний: вагомим доповненням до наявних ресурсів є кошти, які можна одержати в результаті кредитної емісії центрального банку за її цільового спрямування на реалізацію пріоритетних національних програм із використанням пільгових ставок (згадаймо хоча б відповідний досвід Японії в 1950–1970-х роках). Якщо емісія не носить цільовий характер, наголосив доповідач, це означає, що гроші ми віддаємо до рук шахраїв. Інвестиції мають спрямовуватися у конкретні галузі й виробництва, які створюють вторинний попит, але охоплюють окремі регіони й галузі, зокрема експортні (суднобудування, авіабудування, сільське господарство, житлове будівництво тощо). Завдяки насиченню економіки грошима зросте рівень монетизації ВВП, відтак знизяться процентні ставки, в результаті чого підвищиться ефективність виробництва й конкурентоспроможність продукції.

А.П. Вожжов розповів про японський досвід створення “довгих” грошей за допомогою кредитної емісії центрального банку. Інвестиційні компанії спеціально з метою фінансування пріоритетних національних програм

випускають довгострокові облигації. Але для їх викупу в економіці немає коштів. Тоді центробанк емітує гроші і спрямовує їх у певні банки, котрі за домовленістю з ним викуповують облигації, про які йшлося вище. Так працює інструмент створення "довгих" грошей за рахунок, так би мовити, замаскованої емісії. Тобто це узгоджена політика.

Зовні начебто все просто: друкуй гроші і фінансуй економіку. Але, як зазначив сам доповідач, використання емісійного фінансування економічного зростання пов'язане з небезпекою запуску інфляційної спіралі, наслідки якої можуть переkritи всі очікувані позитивні результати. Тому що нині немає досконалих, перевірених у вітчизняних реаліях методів регулювання цієї грошової маси і ших процесів. Немає економічної теорії, хоча багато українських і зарубіжних учених у своїх працях доводять можливість і необхідність використання коштів кредитної емісії центрального банку для фінансування економічного зростання.

Актуальним питанням валютного регулювання в Україні присвятив свою доповідь кандидат економічних наук, доцент, начальник Кримської регіональної дирекції Авант-банку **В'ячеслав Аксьонов**. Він проаналізував курсову політику Національного банку України в контексті загального стану економіки, переваги і недоліки нинішньої політики стабільності гривні, ефективність обмежувальних заходів регулятора на готівковому валютному ринку (так званої "паспортизації").

На думку доповідача, за нинішніх умов поступова, планова, регульована девальвація гривні вигідна вітчизняній економіці. По-перше, це дасть змогу зберегти золотовалютні резерви; по-друге, експортери отримають переваги в боротьбі за нові ринки; по-третє, завдяки скороченню імпорту зросте наше внутрішнє виробництво, з'являться додаткові робочі місця, збільшаться надходження до бюджету. "За моїми оцінками, — сказав В.В.Аксьонов, — цілком прийнятний курс, на який ми могли б поступово вийти в наступному році, — 8.5 гривні за долар США. Існує думка, що навіть курсу 8.3 грн./дол. було б достатньо для поліпшення ситуації в економіці. А вже загальний стан економіки визначає ситуацію на валютному ринку".

Доктор економічних наук, професор Іжевського інституту управління (Росія) **Костянтин Павлов** виступив із доповіддю "Інвестиції й інновації інтенсивного та екстенсивного типу". Якщо ми хочемо перестати бути сировинним приладком інших країн, наголосив учений, нам не обійтись без якісної зміни моделі розвитку, без запуску моделі прискореного зростання. Особливо актуальна ця проблема для Росії, в експорті якої частка сировинних то-

Робоча президія конференції.

варів становить близько 70% (а в 1990-х роках доходила навіть до 90%). Багато в цьому плані вже робиться, зокрема у сфері наноекономіки. В Росії нині понад тридцять регіональних центрів наноіндустрії. І хоча на їх функціонування виділяються значні кошти (за словами доповідача, за обсягами інвестицій у наноіндустрію країна посідає четверте місце у світі), цього явно недостатньо. Тому говорити про якусь істотну економічну віддачу поки що рано. Проблема інноваційного розвитку,

модернізації російської економіки ще далека від розв'язання. Вона багатоаспектна. Безперечно, найважливіший фактор — технологічний. Але для використання відкриття чи винаходу в серійному виробництві часто потрібні величезні кошти. Де їх узяти? На початку 1990-х років у середовищі російських економістів, розповідає К.В.Павлов, панувала ейфорія: мовляв, скоро до нас рікою потечуть іноземні інвестиції, які допоможуть вирішити всі проблеми. Та віз і нині там. Звичайно, якісь інвестиції надходять, але їхні обсяги і структура (в тому числі регіональна) дуже далекі від бажаного. Розподіляються вони вкрай нерівномірно: 50–60% — Москва і Московська область, 10–15% — Санкт-Петербург і Ленінградська область, 5–10% — Далекій Схід (японські, китайські і корейські інвестиції)... Достатньо сказати, що на Урал припадає всього 1–2%. Це при тому, що Урал, у тому числі Приуралля, Удмуртія, де я живу, наголосив доповідач, — старі промислові регіони з розвинутою інфраструктурою і кваліфікованою робочою силою.

Щоб модель інноваційного розвитку запрацювала, потрібен системний, комплексний підхід, переконаний доповідач. У чому він проявляється, приміром, в Удмуртії? Це використання в тому числі так званої етноекономіки. Практично в усіх націй і народностей Росії 100, 200 років тому були добре розвинуті промисли, які нині забулі або перебувають у жалюгідному стані. Наприклад, у Башкирії — це виробництво кумису, в удмуртів — вирощування льону і виготовлення з нього різноманітної продукції. За часів Російської імперії та навіть у перші роки радянської влади удмурти продавали вироби з льону в інші регіони і за кордон у величезній кількості. Потім настали десятиліття занепаду. Із 1997 року в республіці діє спеціальна програма відродження цієї культури, поступово розширюються площі посівів льону (куруєму програму президент Удмуртії). Це дає змогу підвищити рівень зайнятості, особливо в сільській місцевості, де дуже гостра проблема безробіття, наситити ринок новими товарами місцевого виробництва. Тобто, як бачимо, проблема ця справді багатоаспектна. Крім технологічних, важливе значення тут мають соціальні, національні та інші фактори.

Росії, наголосив К.В.Павлов, необхідно робити ставку на внутрішні резерви, а це передусім — розумне використання доходів сировинних галузей. Безперечно, треба збільшити сировинну ренту, вкладаючи отримані кошти в технічне переозброєння ключових галузей економіки. Тобто повинен спрацювати ефект мультиплікатора, щоб сировинні галузі стали локомотивом розвитку російської економіки в цілому.

"Дослідження факторів екологічної діяльності підприємства" — тема доповіді кандидата економічних наук, доцента Національного університету кораблебудування

В'ячеслав Аксьонов.

Костянтин Павлов.

формація короткострокових ресурсів у довгострокові. Хіба професіоналізм банкіра полягає лише в тому, щоб отримати гроші на депозит на десять років і передати їх на такий же термін позичальнику?

Якщо порівняти структуру зобов'язань вітчизняного банківського сектору з країнами євросони, то побачимо, що там строкових депозитів у всій структурі зобов'язань у кілька разів менше, ніж у нас. Водночас обсяг боргових зобов'язань (облігацій), випущених банками України, скажімо, на 01.02.2011 р. становив усього 1.1%, тоді як євросони – 18.2% (зокрема Німеччини – 18.1, Франції – 20.3, Італії – 24.3%). Ось за рахунок чого банки зарубіжних країн вирішують проблему залучення довгострокових ресурсів! Облігацію ж не здає у банк раніше передбаченого терміну погашення. В разі гострої потреби в коштах її можна продати на фондовому ринку. Однак треба визнати, що цей інструмент багатьом українським банкам поки що не по кишені, внаслідок чого вони змушені залучати депозити іноді навіть під 25–27%.

Які ж висновки робить зі сказаного доповідач?

1. Запровадження повної заборони дострокового зняття вкладів та встановлення терміну повернення депозитів (наприклад, протягом 30 днів) не є шляхом вирішення проблеми дострокового зняття банківських вкладів.

2. Регулювати проблему дострокового зняття вкладів доцільно умовами банківського договору шляхом запровадження системи штрафних санкцій для фізичних осіб, які матимуть бажання достроково закрити власний депозитний рахунок.

3. Запровадження заборони дострокового зняття термінових вкладів або встановлення терміну повернення вкладу протягом 30 днів, з одного боку, суттєво погіршує рівень довіри населення до банківської системи, а з другого – надає можливість неплатоспроможним банкам для відповідних зловживань, наприклад, виведення активів.

4. Збільшувати довгострокові ресурси банкам слід шляхом випуску облігацій та інших фінансових інструментів.

З доповіддю *“Соціальне підприємництво як ініціатива посилення громадянського впливу на соціально-економічний розвиток регіону”* виступив бізнес-тренер, координатор програми Фонду соціально-економічного розвитку Севастополя з розвитку соціального підприємництва і молодіжного бізнесу **Валерій Васюнін**. “В історії людства виділяють три етапи розвитку: кам'яний вік, бронзовий і залізний, – нагадав доповідач. – Історію вітчизняного соціального підприємництва так само можна умовно поділити на три етапи. Першим був період класичної благодійності (коли бізнес просто “роздавав” гроші). Другим – ера соціальної відповідальності бізнесу перед суспільством. Третій етап – епоха соціального підприємництва – зароджується на наших очах”. Соціальне підприємництво знаходиться на стику класичного бізнесу і благодійництва. Від першого воно бере основи управ-

Валерій Васюнін.

Хід роботи конференції висвітлювало севастопольське міське телебачення.

ління грішми і розвитку, від другого – соціальну місію. Це новий спосіб соціально-економічної діяльності, цілком успішний, прибутковий бізнес, який має соціальну спрямованість. У його основі лежить функціонування так званих соціальних підприємств, отриманий прибуток яких не розподіляється між засновниками, а реінвестується на розвиток підприємства або на вирішення якихось соціальних проблем.

Законодавчого трактування терміна “соціальне підприємництво” в Україні поки що не існує. “Ми серед партнерів, – розповів В.Б.Васюнін, – визначилися, що соціальним підприємцем може бути будь-яка людина, котра виконує в своїй діяльності певну соціальну місію. А ось соціальне підприємство, на нашу думку, повинно бути створене на основі юридичної особи – громадської організації або благодійного фонду. Саме вони мають бути на 100% засновниками комерційної структури”.

Особливу увагу Фонд соціально-економічного розвитку Севастополя приділяє програмі підтримки молоді в започаткуванні нею власного бізнесу. Фонд тісно співпрацює з вищими навчальними закладами міста, молодіжними організаціями тощо. В рамках цієї програми молоді і підприємців-початківців навчають основам бізнесу, проводять з ними тренінги, надають фінансову допомогу на відкриття власної справи. Програма підтримки молодіжного бізнесу – це шанс для талановитих, ініціативних молодих людей віком від 18 до 35 років, які мають перспективні ідеї, потенціал і бажання стати підприємцями, створити свій бізнес, але не можуть отримати фінансового сприяння з боку інших організацій, сім'ї чи друзів.

Програма дає їм учасникам шанс для самореалізації, фінансову незалежність, творчу свободу, можливість одержання пільгового кредиту на розвиток власного бізнесу.

Із цікавими доповідями та повідомленнями на конференції виступили також доктор економічних наук, професор Севастопольського банківського інституту Української академії банківської справи Національного банку України **Ольга Кантасва** (*“Облікові аспекти соціальної відповідальності бізнесу”*), викладач Севастопольського філіалу Кримського інституту економіки і господарського права **Олександр Клименко** (*“Участь держави у капіталізації банківських установ України в умовах фінансової кризи”*), учасник програми “Розвиток соціального підприємництва і молодіжного бізнесу” **Марина Новикова** (*“Практичні аспекти організації соціального підприємництва”*), магістр кафедри “Фінанси та кредит” Севастопольського Національного технічного університету **Олексій Белоусов** (*“Про формування доходів за зовнішньоторговельними операціями з використанням регіональної резервної валюти”*) та інші учасники конференції.

□
Дмитро Крохмальюк,
“Вісник НБУ”,
Фото автора.